

Пріоритетні напрями вдосконалення податкового стимулювання інноваційної діяльності

Сідляр В. В.

Процеси технологічного пристосування до ринкових умов відбуваються в значній мірі за рахунок інноваційних перетворень, які обумовлюють структурну перебудову економіки. При чому для активізації інвестиційної діяльності необхідно цілеспрямоване державне регулювання інноваційно-технічної сфери. Не зважаючи на наявність в Україні певного досвіду та інноваційних програм економічного розвитку, сьогодні не створено ефективного механізму стимулювання розвитку інновацій, науки та техніки, а також впровадження нововведень у виробництво.

Підвищений інтерес з боку науковців і фахівців практичного спрямування до стимулювання діяльності інноваційно-технологічних об'єднань, орієнтованих на випуск наукомісткої продукції, пояснюється їх унікальною роллю у впровадженні інноваційної моделі економічного розвитку. Важливість ендогенного шляху розвитку для національної економіки та необхідність державного сприяння інноваційним процесам довели у своїх працях такі вітчизняні науковці, як О. Амоша [9], Ю. Бажал [1], З. Варналій [4], А. Гальчинський, В. Геєць [6], Г. Гендлер [2], М. Денисенко [3], В. Литвиненко [8], Л. Федулова [15] та багато інших. Серед видатних учених-економістів XIX – XX ст. значний внесок у розвиток інноваційної теорії економічного розвитку здійснили М. Туган-Барановський [14], А. Шпітгоф, Г. Кассель [16], Й. Шумпетер [17], Р. Солоу [23], М. Кондратьєв [7] та їх послідовники. Ще видатний український економіст М. Туган-Барановський у своїй праці наголошував на потребі зміни орієнтації напрямів інвестицій, які спрямовуються на відтворення старої структури основного капіталу [14, 315]. Зважаючи на світові тенденції та сучасні дослідження науковців у галузі податкового стимулювання, можна цілком впевнено стверджувати, що вкладаючи кошти в інновації, суспільство закладає основи довгострокової стратегії економічного зростання.

Враховуючи світові тенденції розвитку процесу активізації інноваційно-інвестиційної діяльності, актуальною залишається проблема відновлення спеціального режиму оподаткування технопарків. Попри наявність численних публікацій з питань функціонування технопарків в Україні, в яких досліджуються особливості розвитку, стан і результати діяльності, численні організаційно-правові проблеми, окреслюються шляхи вдосконалення, вважаємо, що проблеми спеціального режиму оподаткування вітчизняних технопарків залишаються актуальним і потребують подальших ґрунтовних досліджень.

Результати моніторингу наукових публікацій іноземних дослідників [18; 19; 20; 23] та офіційних веб-сайтів спеціалізованих державних агентств стимулювання інвестицій країн Центральної та Східної Європи свідчать, що вільні економічні зони, які створюються та діють в цих країнах, мають переважно науково-технологічне спрямування, що відповідає викликам сучасності.

Виходячи з теоретичних обґрунтувань необхідності державного регулювання економіки, очевидно, що ринковий механізм не в змозі автоматично забезпечити модернізацію економіки та високу якість розвитку завдяки включенню інноваційних факторів. Тому сучасна логіка інноваційного розвитку повинна змінюватись від позиції невтручання держави до активного державного стимулювання інноваційної діяльності. Цілком очевидно, що для України особливо важливим є напрям всебічної підтримки інвестиційно-інноваційного розвитку. Тим більше, що конкурентоспроможність України та її інноваційність досить низько оцінюється у світі. Наприклад, у відомому рейтингу *Global Innovation Index*, підготовленому Європейською бізнес-школою INSEAD, дослідницьким інститутом і Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, Україна у 2008 – 2009 роках посіла разом з Уругваєм та Гватемалою 79-те місце, пропустивши поперед себе на 77-ме і 78-ме місця Кенію та Ботсвану.

Вже у 2011 році Україна зайняла 60 місце в Глобальному індексі інновацій, піднявшись на одну позицію порівняно з 2010 роком та

випередивши Індію, Грецію, Туреччину, Грузію, Казахстан та багато інших країн. Проте, підняття рейтингу відбулося завдяки критеріям, що залежать від бізнесу, а державна політика, за даними *Global Innovation Index – 2011*, навпаки опускає Україну вниз. Найбільш вагомими є проблеми з такими критеріями, як загальна кількість податків (107 місце), політична стабільність (75 місце) й ефективність держави (110 місце). Значною мірою це спровоковано відсутністю дієздатного механізму реалізації визначених державою пріоритетів науково-технологічного розвитку [22].

Необхідність зростання інвестицій в науку і техніку обумовлена не тільки новими вимірами і критеріями світогосподарського розвитку, але й прагматичними завданнями оновлення фізично застарілої техніки та виробничих технологій. За висновками експертів національна інноваційна діяльність характеризується структурною деформованістю, інституційною неповнотою, неузгодженістю та незбалансованістю технологічних, економічних і соціально-ціннісних аспектів. На відміну від розвинутих країн, у яких 85 – 90 % приросту ВВП забезпечуються за рахунок виробництва та експорту наукоємної продукції, частка України на ринку високотехнологічної продукції, який оцінюється у 2,5 – 3 трлн доларів США, становить приблизно 0,05 – 0,1 % [11].

Відзначимо також широкі можливості використання різноманітних прямих та опосередкованих методів стимулювання інноваційної активності. Проведений аналіз реалізації державної інноваційної політики та застосування системи механізмів стимулювання інноваційної діяльності в країнах-членах ЄС свідчить, що основними інструментами сприяння розвитку інновацій є: державне замовлення, спеціальні гранти, пряме інвестування, пільгове кредитування, фіскальні преференції, надання фінансових гарантій та нефінансова підтримка.

В Україні інновації фінансуються в основному за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання з незначною часткою фінансової підтримки з боку держави (табл. 1) на відміну від зарубіжних країн, де інноваційні ініціативи користуються значно більшою підтримкою.

Структура джерел фінансування інноваційної діяльності

Роки	Загальна сума витрат		У тому числі за рахунок							
			власних коштів		державного бюджету		іноземних інвесторів		інших джерел	
	млн.грн	%	млн.грн.	%	млн.грн	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%
2000	1757,1	100	1399,3	79,64	7,7	0,44	133,1	7,57	217	12,35
2001	1971,4	100	1654,0	83,90	55,8	2,83	58,5	2,97	203,1	10,30
2002	3013,8	100	2141,8	71,07	45,5	1,51	264,1	8,76	562,4	18,66
2003	3059,8	100	2148,4	70,21	93,0	3,04	130,0	4,25	688,4	22,50
2004	4534,6	100	3501,5	77,22	63,4	1,40	112,4	2,48	857,3	18,91
2005	5751,6	100	5045,4	87,72	28,1	0,49	157,9	2,75	520,2	9,04
2006	6160,0	100	5211,4	84,60	114,4	1,86	176,2	2,86	658	10,68
2007	10850,9	100	7999,6	73,72	144,8	1,33	321,8	2,97	2384,7	21,98
2008	11994,2	100	7264,0	60,56	336,9	2,81	115,4	0,96	4277,9	35,67
2009	7949,9	100	5169,4	65,02	127,0	1,60	1512,9	19,03	1140,6	14,35
2010	8045,5	100	4775,2	59,35	87,0	1,08	2411,4	29,97	771,9	9,59

Джерело: складено автором за [10].

Аналізуючи дані таблиці, приходимо до таких висновків:

- найбільшу питому вагу в фінансуванні інноваційних процесів займають власні кошти суб'єктів господарювання;
- роль коштів державного бюджету у здійсненні інноваційної діяльності зовсім незначна та загрозово зменшується, починаючи з 2008 року;
- іноземні інвестиції у інноваційну діяльність значно зросли у 2009 – 2010 роках (більш як у 13 разів за 2009 р. порівняно з 2008 р. та на 1,2 % у 2010 р.);
- загальні витрати на інновації зменшилися на 33,7 % за 2009 (з 11994,2 млн. грн. у 2008 р. до 7949,9 млн. грн. у 2009 р.).

Так, частка власних коштів суб'єктів господарювання у загальній структурі джерел фінансування розвитку технологічних інновацій у 2010 році становила понад 59 %. У порівнянні з попередніми роками вона зменшилась

за рахунок зростання частки іноземних інвесторів. Слід відмітити ознаки стрімкого збільшення ролі іноземних інвестицій у розвитку інноваційних технологій. У 2009 році збільшення фінансування іноземними інвесторами частково компенсувало фінансову кризу національної підтримки науково-технічної діяльності. Загалом наведені дані демонструють неефективність системи державного регулювання економіки щодо залучення неурядового капіталу у фінансування науково-технічної діяльності. Крім того, сформувалися тенденції до зменшення інтенсивності потоків у межах недержавного сектору бізнесу. З огляду на ефективність державних витрат за останні роки, зростання ролі держави як джерела фінансування дослідницьких проектів у майбутньому виглядає сумнівним.

Згідно з статистичними даними загальний рівень інноваційної активності в Україні у 2010 році залишається не надто високим. По всій економіці він сягає лише 18 %, в той час як по промисловості знаходиться на рівні лише 12,8 %. Головним компонентом у структурі напрямків інноваційної діяльності є придбання засобів виробництва (55 % – 74 % від загального об'єму витрат). На відміну від кінця 1990-х років частка коштів підприємств на впровадження внутрішніх та зовнішніх дослідницьких проектів (окрім 16,12 % у 2006 році) зменшилась до 10 % – 11 % [10].

Проблеми, що стосуються інноваційного розвитку, були сформульовані більш чітко в процесі обстеження інноваційної діяльності на промислових підприємствах, проведеного Державним комітетом статистики України. Варто відзначити, що в 2007 році Державний комітет статистики України припинив збирати дані про перешкоди для інноваційної діяльності на регулярній основі (у стандартних формах) [5, 6]. На підставі результатів, наведених у таблиці 2, можна зробити висновок, що найбільш вагомим бар'єром для інноваційної діяльності українських підприємств є брак власних фінансових ресурсів. Залучення коштів на фінансовому ринку для розвитку інноваційної діяльності є також проблематичним через розгортання кризових явищ.

Враховуючи реалії вітчизняної економіки вважаємо, що на сучасному етапі потенціал прямого бюджетного фінансування та державного

кредитування досить незначний, що характерно для країн з перехідною економікою. Тому слід застосувати комплексний підхід до підтримки інноваційного розвитку, який передбачає не тільки заходи безпосередньої підтримки, а й стимули непрямої дії – різні форми податкових та митних пільг. Переваги останніх полягають в тому, що певним чином уникаючи прямих витрат із бюджету країна отримує можливість насичення ринку інноваційною продукцією та збільшення податкових надходжень за рахунок реалізації такої продукції.

Таблиця 2

Фактори, що перешкоджають діяльності українських інноваційних підприємств

Фактор, що перешкоджає інноваційній діяльності	Частка підприємств, що вказали фактор, від загальної кількості обстежених підприємств, %
Нестача власних фінансових ресурсів	80,1
Необхідність значних інвестицій в інновації	55,5
Недостатня фінансова підтримка з боку держави	53,7
Високий рівень економічного ризику	41,0
Слабка правова база для інноваційної діяльності	40,4
Термін для повернення інвестицій	38,7
Брак фінансових ресурсів потенційних споживачів	33,3
Відсутність кваліфікованого персоналу	20,0
Труднощі у встановленні співпраці з науково-дослідними інститутами та іншими підприємствами	19,7
Недостатність інформації про споживчий ринок	17,4
Недостатність інформації про інноваційні продукти	17,3
Низький попит на інноваційну продукцію на ринку	16,0
Неготовність підприємства до інновацій	15,5

Джерело: [5, 6].

Специфіка інноваційної діяльності потребує деякої деталізації у частині окремих етапів інноваційного процесу. Кожен з чотирьох етапів – фундаментальних досліджень, прикладних досліджень, дослідно-конструкторських розробок, комерційного споживання інновацій – відрізняється ступенем прояву комерційних властивостей. Фундаментальна наука у всьому світі розвивається в основному за кошти держави, хоча в

останні роки до неї посилюється увага приватних та інших недержавних інвесторів. Що стосується прикладних досліджень, то вони є перехідним етапом між фундаментальними дослідженнями та етапами розробок і безпосереднього використання інновацій. По суті, інноваційний процес здійснюється послідовно від фундаментальних досліджень до прикладних. Проте, враховуючи, що прикладні дослідження зумовлюються комерційними потребами, вони ініціюються замовниками і споживачами. За таких умов прикладні дослідження стають важливим фактором цілеорієнтації фундаментальних досліджень і прискорення процесу їх практичного застосування. Відповідно джерела і механізми фінансування інноваційної діяльності на цьому етапі мають базуватися як на системі державної підтримки, так і на системі комерційних замовлень. Що стосується етапів розробок і безпосереднього впровадження інновацій, то за певним винятком (національні, оборонні, соціальні та інші потреби) вони пов'язані з конкретними комерційними потребами і відповідним чином формують джерела і механізми фінансування. Ці етапи реалізуються за кошти замовників, державна підтримка є переважно опосередкованою.

На думку експертів, необхідна зміна напрямку інноваційного процесу від традиційного (наука – впровадження інновацій) на зворотний, що сприятиме підвищенню проблемно-орієнтованої релевантності вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу, концентрації фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках. Зміна напрямку інноваційного процесу особливо важлива для об'єктивізації оцінки ефективності і якості результатів науково-дослідних та інноваційних проектів, оскільки їх оцінка буде залежати від конкретного замовника [13].

Отже, складний характер інноваційного процесу та наявність часового лагу між здійсненням витрат і отриманням результату від реалізації інноваційного продукту вимагають різного ступеня державної підтримки суб'єктів господарювання на окремих етапах життєвого циклу інновацій. Найскладнішим є період здійснення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, оскільки підприємство несе найбільше інноваційних

витрат, що не компенсуються відповідною віддачею від реалізації інвестиційного проекту. Саме в цей період найбільш потрібна державна підтримка, у тому числі й у вигляді податкового стимулювання. Тому податкові пільги, що спрямовуються на стимулювання інновацій, повинні бути пов'язані з послабленням податкового навантаження на суб'єктів інноваційної діяльності в частині інноваційних витрат.

Зважаючи на фінансову ситуацію в Україні, ми можемо передбачити, що фінансові ресурси державного бюджету та кредитних установ будуть досить обмежені на протязі наступних кількох років. Тим часом саме інструменти податкового регулювання стають дедалі більш уживаним в сфері стимулювання інновацій. Наприклад, у 1995 р. податкові стимули для НДДКР застосовували 12 країн ОЕСР, у 2004 р. – 18, а в 2010 р. – уже 26 держав. З усіх країн-учасниць ОЕСР лише Фінляндія, Німеччина та Швеція, ще не впровадили податкового стимулювання. Країни, які не є членами ОЕСР, зокрема Бразилія, Китай, Індія, Сінгапур та Південна Африка, також надають значні конкурентоздатні податкові пільги для інвестування в НДДКР. Крім того, Китай широко використовує податкове стимулювання в спеціальних зонах розвитку високих технологій [24].

Як видно з рис. 1, США та Іспанія більше покладаються на пряму підтримку, тоді як Канада, Нідерланди, Португалія та Японія використовують в основному непряму підтримку активізації НДДКР. Баланс прямого та непрямого стимулювання НДДКР варіюється в різних країнах, оскільки кожен інструмент має своє призначення щодо виправлення різних провалів ринку та стимулює різні типи інноваційної діяльності. Росія, Франція та Корея використовують найбільш комбінований підхід щодо підтримки інновацій у відношенні до ВВП. Сполучені Штати, Франція, Канада, Японія і Корея, забезпечують найбільші обсяги податкових стимулів для інноваційної діяльності.

В країнах, які витрачають відносно більше на фінансування інновацій, в основному, вищий рівень інтенсивності НДДКР. Однак це не означає причинно-наслідковий зв'язок, оскільки є кілька помітних винятків. Так,

Фінляндія та Японія мають відносно високий рівень розвитку інновацій в порівнянні з ступенем державної підтримки. Тим часом Росія і Франція мають високий рівень стимулювання інновацій в порівнянні з країнами з аналогічними рівнем розвитку інновацій. Фінляндія і Швеція досягли високого рівня інтенсивності НДДКР без застосування податкових пільг. Тому визначення впливу методів стимулювання інноваційної діяльності та проектування пропозицій щодо їх застосування потребує ретельного дослідження та має базуватись на національних особливостях з огляду на результати минулого досвіду.

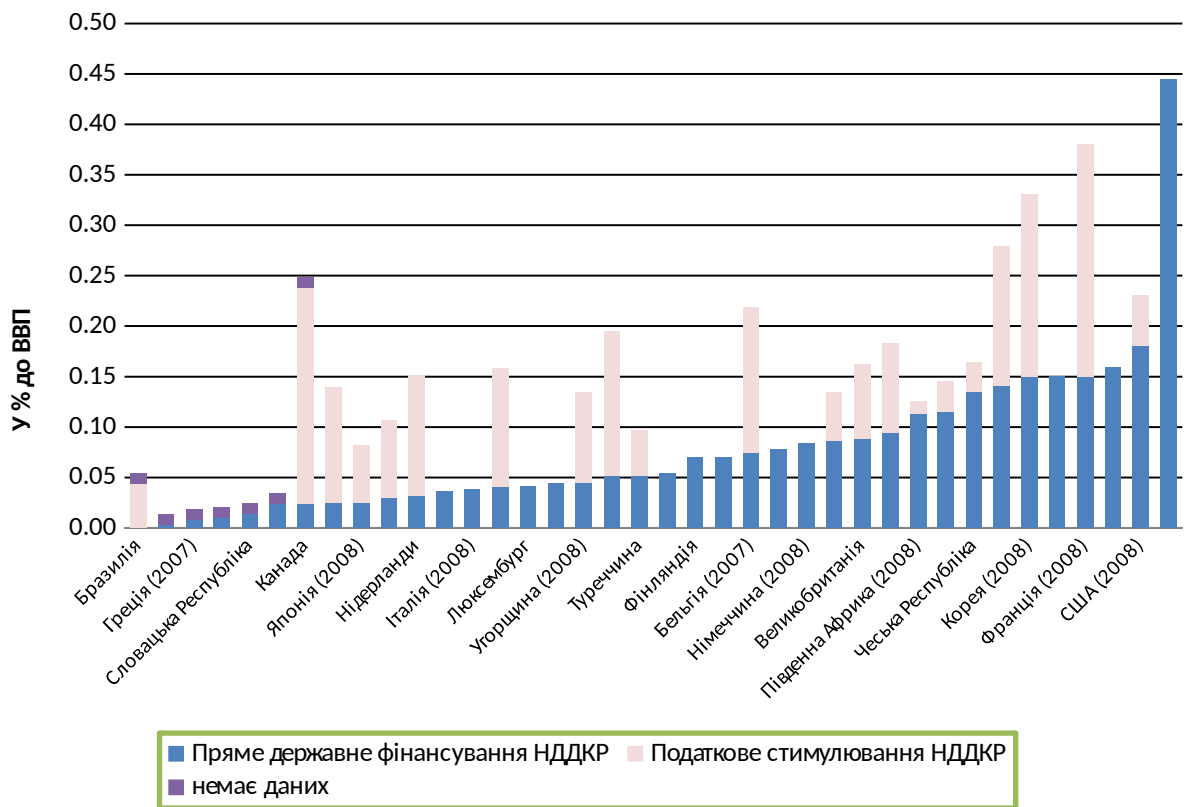

Рис. 1. Співвідношення прямого державного фінансування та податкового стимулювання НДДКР у країнах світу

Джерело: [24].

Загалом тенденції світової практики підтримки інновацій свідчать, що система пільгового оподаткування інноваційної діяльності набула удосконалення. Значною мірою це пояснюється посиленням міжнародної податкової конкурентної боротьби за ресурси, що спрямовуються на науково-дослідні розробки. Основною причиною активізації податкового стимулювання є прагнення залучити ширшого кола компаній, в тому числі і

малих підприємств до створення інновацій. Постійно зростаюча глобалізація НДДКР та інновацій також призвела до формування політики залучення коштів до НДДКР. Оскільки податкове стимулювання скорочує витрати на НДДКР, воно є важливим напрямком податкової політики в багатьох країнах.

Податкове стимулювання краще поєднується з ринковими умовами, згідно яких запроваджуються заходи з фінансової підтримки суб'єктів господарювання в сфері НДДКР. Це дозволяє приватному сектору обирати пріоритети у інноваційній діяльності, що є більш прозорим і прийнятним для бізнесу, ніж прямі методи підтримки. Непрямі методи стимулювання інновацій, до яких відносяться податкові заходи, також істотно знижують можливості щодо прийняття корумпованих рішень і вимагають менших адміністративних витрат.

Основні типи податкового стимулювання ініціатив з НДДКР, які є у використанні країн-членів ОЕСР та деяких інших країн світу наведені у таблиці 2. Узагальнюючи сучасну практику податкового стимулювання інноваційної діяльності, можемо визначити наступні інструменти: податковий кредит, податкові вирахування витрат на НДДКР, оподаткування доходів від патентів та інновацій за зниженими ставками та ін. Податковий кредит та податкові знижки є найбільш поширеними важелями податкового стимулювання. Хоча специфіка інструментів податкового регулювання може істотно різнитись в залежності від типу податкової політики у різних країнах [26 – 28].

Ефективність інноваційного податкового кредиту та податкової знижки визначається тим, що з їх допомогою у суб'єктів господарювання створюється економічний інтерес шляхом зменшення витрат на тих етапах реалізації інноваційних проектів, які потребують найбільших капіталовкладень. З точки зору держави, надання інноваційних податкових пільг не слід ототожнювати з безоплатною фінансовою допомогою. Адже, сприяння інноваціям підвищує конкурентоспроможність національних виробників та у кінцевому підсумку збільшує базу оподаткування та суми податкових надходжень в майбутньому.

Світова практика податкового стимулювання інноваційної діяльності свідчить про наявність трьох основних напрямків активізації інноваційного розвитку: податкові пільги для діяльності інноваційних організацій; надання окремих податкових пільг підприємствам при реалізації ними інноваційних проектів; створення спеціальних податкових режимів підтримки інноваційної діяльності в рамках технопарків.

Таблиця 2

Методи стимулювання НДДКР у країнах світу в 2010 році

№ п/п	Країна	Податковий кредит	Податкові вирахування витрат на НДДКР	Оподаткування доходів від патентів та інновацій за зниженими ставками	Інші податкові стимули	Прямі гранти уряду
1.	Австралія	+	+		+	+
2.	Австрія	+	+		+	
3.	Бельгія	+	+	+	+	+
4.	Бразилія	+	+		+	+
5.	Великобританія		+		+	
6.	Гонконг				+	
7.	Греція		+	+	+	+
8.	Данія				+	+
9.	Індія		+		+	
10.	Іспанія	+		+	+	+
11.	Ісландія	+			+	+
12.	Ірландія	+			+	+
13.	Італія	+			+	
14.	Канада	+			+	+
15.	Китай		+		+	
16.	Корея	+			+	
17.	Люксембург			+	+	+
18.	Мексика					+
19.	Німеччина				+	+
20.	Норвегія	+			+	+
21.	Нова Зеландія					+
22.	Нідерланди			+	+	
23.	ПАР		+		+	
24.	Португалія	+			+	+
25.	Росія		+		+	+
26.	Сингапур		+		+	+
27.	Словаччина	+			+	+
28.	США	+			+	+
29.	Тайвань	+			+	
30.	Туреччина		+		+	+
31.	Угорщина	+	+		+	+
32.	Фінляндія					+

33.	Франція	+			+	+
34.	Чеська Республіка		+		+	+
35.	Швейцарія					+
36.	Швеція				+	
37.	Японія	+			+	

Джерело: складено автором за: [21]

Сьогодні технологічні парки в Україні фактично залишилися єдиною структурою, яка на практиці підтримує інноваційний шлях розвитку держави. Запровадження інвестиційно-інноваційних податкових пільг у Податковому кодексі України передбачено окремо для певних галузей економіки: енергетична галузь, електроенергетика, легка промисловість, суднобудівна та літакобудівна промисловість, машинобудування. Встановлено, що суми коштів, вивільнені від оподаткування внаслідок надання цих пільг, будуть спрямовуватися підприємствами на збільшення обсягів виробництва, переоснащення матеріально-технічної бази, запровадження новітніх технологій та/або повернення кредитів, використаних на зазначені цілі, і сплату відсотків за ними. Податкове стимулювання витрат на НДДКР в Україні здійснюється лише шляхом їх повного (100 %) віднесення до валових у поточному періоді, крім тих, що підлягають амортизації. Зазначена норма, на відміну від пільгових методів у країнах ОЕСР, не є стимулом до розширення інвестиції у НДДКР. Україна має кілька істотних розбіжностей в цій сфері порівняно з країнами ОЕСР та іншими країнами світу.

Тому пільги в системі оподаткування технопарків мають принципове значення для подальшого розвитку інновацій. Це, передусім, обумовлено неспроможністю держави забезпечити фінансування інноваційного розвитку на необхідному рівні. Тим часом політика надання пільг інноваційним структурам є випробуваною світовою практикою. Зокрема, застосування спеціальних режимів оподаткування на окремій території.

Прагнучи вирішити проблему подолання негативних тенденцій та забезпечити вихід на якісно новий рівень державного регулювання інноваційного розвитку, слід використати найбільш ефективні методи. Тому для України на сучасному етапі розвитку слушно переглянути пільгове оподаткування учасників технопарків, врахувавши позитивний зарубіжний

досвід функціонування подібних структур. Зважаючи на їх різноманітні назви і форми (технополіси, бізнес-інкубатори, кластери) останні широко поширені у світі. Адже, сьогодні більшість держав віддають перевагу створенню інноваційно-технологічних формувань як важливому стратегічному засобу розвитку сучасної конкурентоспроможної промисловості, стимулювання економіки і розвитку суспільства. Інноваційні структури як економічне і суспільне явище перебувають у центрі уваги індустріальних країн, починаючи з середини ХХ ст.. Проте з часом їх актуальність та дієвість тільки посилюється. Тому у багатьох країнах держава забезпечує комплекс заходів щодо підтримки діяльності інноваційних структур будь-яких форм, що передбачає об'єднання зусиль науки та виробництва у т.ч. наукових або технологічних парків.

Підсумовуючи зазначимо, що істотною проблемою для розвитку інноваційних організацій є високі ризики, пов'язані зі створенням інноваційної продукції, а також відсутність державної підтримки щодо компенсації можливих втрат. Введення спеціального режиму оподаткування для технопарків може стати вагомим стимулом для активізації інноваційної діяльності. При цьому варто врахувати сучасні світові тенденції податкового стимулювання інвестицій у інновації. Дослідження показали, що у практиці багатьох країн протягом останніх років традиційно використовуються податковий кредит та податкова знижка. Такі прогресивні важелі передбачають оптимізацію витрат на НДДКР, тому сприятимуть зниженню загального податкового навантаження на інноваційну сферу національної економіки, а в кінцевому підсумку сприятимуть її розвитку.

Використана література

1. Бажал Ю. М. Інноваційна теорія економічного розвитку: М.Туган-Барановський, Й.Шумпетер і проблеми перехідної економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.library.ukma.kiev.ua/e-lib/NZ/NZV18_2000_economy/01_bazhal_ym.pdf

2. Гендлер Г. Податковий механізм стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності // ВПСУ. – 2006. – №32. – С. 25-29.
3. Денисенко М. П. Проблеми формування національної інноваційної системи України / [Денисенко М.П., Воронкова Т.Є., Ладика С.В.] // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №4(82). – с. 73-81.
4. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / [З. С. Варналій, В. Є. Воротін, В. С. Куйбіда та ін.]; за ред. З. С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.
5. Егоров И. Ю. Комплексный подход к определению уровня инновационной активности украинских предприятий / И. Ю. Егоров, М. В. Пугачева // Проблемы науки. – 2008. – № 11. – С. 2–10.
6. Інноваційна стратегія економічних реформ / [Гальчинський А., Геєць В., Кінах А., Семиноженко В.]. – К.: Знання, 2002. – 324 с.
7. Кондратьев Н. Д. Избранные сочинения / Н. Д. Кондратьев. – М.: Экономика, 1993. – 543 с.
8. Литвиненко В. Проблеми стимулювання інноваційності в Україні / В. Литвиненко // Україна в глобалізованому світі: Зб. наук. праць / НАН України. Ін-т світової економіки і міжнародних відносин: Нац. б-ка ім. В. І. Вернадського. – К., 2007. – 176 с.
9. Механізми переходу економіки України на інноваційну модель розвитку: монографія / [О.І. Амоша, С.М. Кацура, Т.В. Щетілова та ін.] – Донецьк: НАН України. Ін-т економіки пром-сті, 2002. – 108 с.
10. Наука та інновації. – [Електронний ресурс Державного комітету статистики України]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. Постанова ВРУ «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації»» № 1244-V від 27.06.2007 року. – [Електронний ресурс Верховної Ради України]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1244-16>

12. Стратегія економічного та соціального розвитку України на 2004 – 2015 роки «Шляхом європейської інтеграції» / [Гальчинський А. С., Геєць В. М. та ін.]. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

13. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. – [Електронний ресурс ВРУ]. – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920&cat_id=46017

14. Туган-Барановский М. И. Избранное: Периодические промышленные кризисы. История английских кризисов. Общая теория кризисов / М. И. Туган-Барановский. – М.: Наука. – РОССПЭН, 1997. – 576 с.

15. Федулова Л. І. Державна політика розбудови економіки знань: особливості реалізації антикризової стратегії / Л. І. Федулова, Т. М. Корнєєва // Фінанси України. – 2009. – № 10. С. 3 – 17.

16. Хансен Э. Экономические циклы и национальный доход / Э. Хансен. – М.: Издательство иностранной литературы, 1959. – 760 с..

17. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.

18. Antalóczy K. Greenfield investments in Hungary: Are they different from privatization FDI? / K. Antalóczy, M. Sass // Transnational Corporations. – 2001. – vol. 10, № 3. – p. 39 – 60.

19. Appel H. The Political Economy of Tax Reform in Central Europe: Do Domestic Policies Still Matter? / H. Appel // Paper for the conference «Tax Policy in EU Candidate Countries». – Riga, 2003.

20. Easson A. Duty-Free Zones and Special Economic Zones in Central and Eastern Europe and the Former Soviet Union / A. Easson // Tax Notes International, 1998. – p. 445.

21. Europe, Middle East, India and Africa tax policy outlook 2011. – Ernst&Young, 2011. – 76 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/2011_EMEIA_Tax_Policy_Outlook/\\$FILE/2011_EMEIA_Tax_Policy_Outlook_24Mar11.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/2011_EMEIA_Tax_Policy_Outlook/$FILE/2011_EMEIA_Tax_Policy_Outlook_24Mar11.pdf)

22. Global Innovation Index Report 2009, 2010, 2011. – INSEAD. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.globalinnovationindex.org>
23. Nikodemus A. The role of industrial parks within the government's investment policy / A. Nikodemus. – Budapest: Ministry of Economy and Transport, 2003. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: // www.gm.hu/dokk/main/gkmeng/trade_industry/industrial_estates/indparks031208.ht
24. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2011. –Paris: OECD, 2011. – 208 p. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // <http://www.oecd.org>
25. Solow R. A Contribution to the Theory of Economic Growth / R. Solow // The Quarterly Journal of Economics. – 1956. – №70. – p. 65-94.
26. Towards a more efficient use of tax incentives in favour of R&D. – Brussels: Commission of the European Communities, 2006. – p. 12.
27. Comparing Practices in R&D Tax Incentives Evaluation. – Brussels: Commission of the European Communities, 2008. – p. 139.
28. Design and Evaluation of Tax Incentives for Business Research and Development. – Brussels: Commission of the European Communities, 2009. – p. 90.